

ПРИМЈЕНА КОНЦЕПТА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА У ДРЖАВНОЈ СЛУЖБИ

Апстракт: Овај рад истражује улогу државних службеника у остваривању глобалних циљева одрживог развоја. Јавни сектор има кључну одговорност у стварању и одржавању амбијента који подржава економски раст, друштвени напредак и добробит грађана. Темелј за постизање циљева одрживог развоја чине добра управа, транспарентност, ефикасност и одговорност у раду јавних институција. Такође, обезбјеђење безбједности и владавине права од есенцијалне је важности за изградњу повјерења грађана у институције и систем власти. Одрживи развој, као императив савременог друштва, захтијева заједнички напор свих сектора, нарочито сарадњу између државе и приватног сектора, како би се постигла равнотежа између економских, еколошких и друштвених циљева. У раду се анализира улога сваког појединца у државној служби, јер сваки државни службеник својим дјеловањем може доприносити остваривању одрживог развоја. Свака акција на нивоу државних институција има значајну улогу у имплементацији политика и иницијатива које промовишу одрживост. Као примјер добре праксе у Босни и Херцеговини, рад се осврће на успјешан процес преноса УН Агенде 2030 на национални оквир. Усвајањем документа Оквир за достизање циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини, који је прихваћен од свих нивоа власти, Босна и Херцеговина је поставила чврсте темеље за остваривање глобалних циљева одрживог развоја.

Кључне ријечи: стратешко планирање, јавна управа, одржив развој, управљање развојем

¹ Дирекција за економско планирање, Савјет министара Босне и Херцеговине, е-маил: talucic@gmail.com

APPLICATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CIVIL SERVICE

Abstract: This paper explores the role of civil servants in achieving the global sustainable development goals. The public sector has a key responsibility in creating and maintaining an environment that supports economic growth, social progress and the well-being of citizens. The foundation for achieving the sustainable development goals is good governance, transparency, efficiency and accountability in the work of public institutions. Also, ensuring security and the rule of law is of essential importance for building citizens' trust in institutions and the government system. Key factors in achieving sustainable development include transparent and responsible management of public finances, as well as the improvement of policies related to protection from natural disasters and risk management. Sustainable development, as an imperative of modern society, requires a joint effort of all sectors, especially cooperation between the state and the private sector, in order to achieve a balance between economic, environmental and social goals. The paper analyzes the role of each individual in the civil service, because each civil servant can contribute to the achievement of sustainable development through his actions. Every action at the level of state institutions has a significant role in the implementation of policies and initiatives that promote sustainability. As an example of good practice in Bosnia and Herzegovina, the paper looks at the successful process of transferring the UN Agenda 2030 to the national framework. By adopting the document Framework for achieving the goals of sustainable development in Bosnia and Herzegovina, which was accepted by all levels of government, Bosnia and Herzegovina laid a solid foundation for achieving the global goals of sustainable development at the national level.

Keywords: strategic planning, public administration, sustainable development, development management

1. УВОД

Одрживи развој постао је кључан за савремени свијет и захтијева заједнички рад свих појединаца, а посебно државне управе, како би се постигла равнотежа између економских, еколошких и друштвених циљева. Транзиција према одрживости је свеобухватан процес који укључује принцип инклузивности, а примјењује се у свим земљама. Од 2017. године, кроз континуиране консултације са свим релевантним актерима, утврђени су смјерови развоја Босне и Херцеговине ка унапређењу одрживости. За постизање напретка нужно је заједнички радити на имплементацији постављених циљева. Јавни сектор треба дјеловати као покретач економског и друштвеног напретка стварајући окружење које подржава инвестиције, иновације и образовање, кроз ефикасно управљање ресурсима и планирање политика.

2. КОНТЕКСТ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА И ГЛОБАЛНИ ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Концепт одрживости заснива се на схватању да су природни ресурси ограничени те да је потребно смислено и плански приступити развоју како не бисмо угрозили будуће генерације у задовољењу њихових потреба.

Кључни принципи одрживости су:

- универзалност,
- интеграција,
- нико не смије бити искључен.

Циљеви одрживог развоја (ЦОР) су глобални циљеви усвојени од стране Уједињених нација (УН) као дио Агенде 2030.¹ Укупно их има седамнаест, а тежња је елиминација сиромаштва, очување планете Земље и осигурање просперитета за све. Обухватају области попут квалитета образовања, родне равноправности, чисте енергије, економског раста, смањења неједнакости, климатских акција и др. Њихова реализација захтијева сарадњу јавног, приватног сектора и појединаца како би се створила одржива будућност за наредне генерације.

Слика 1. Глобални циљеви одрживог развоја

Извор:<https://sdg.indikatori.rs/o-ciljevima/>

¹ Циљеви одрживог развоја.2025.Уједињене нације.<https://sdgs.un.org/2030agenda> (приступљено 01.04.2025. г.)

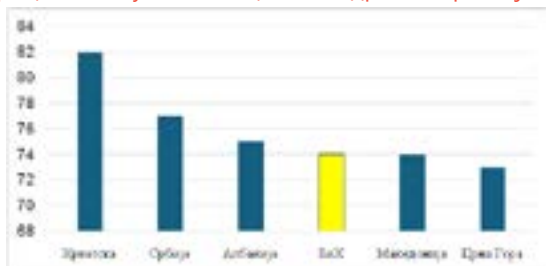
Наведени циљеви (слика изнад) садрже и подциљеве (укупно 169) за показатељима напретка, у складу са којима се сваке године извјештава. Све државе чланице Уједињених нација обавезале су се на провођење Агенде 2030 у властите националне оквире, у складу са релевантношћу и контекстом.

У Босни и Херцеговини је од 2017. године обављен процес опсежних консултација са широким спектром заинтересованих страна у свим фазама израде оквирног стратешког документа који је усмјерен ка остваривању Агенде 2030. Тиме је испоштован принцип да нико не буде искључен.

Документ под називом: Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини² је усвојен од стране свих нивоa власти у БиХ.³ Сачињен је од стране чланова радне групе коју су чинили представници релевантних институција са нивоa обаентитета у БиХ, Дистрикта Брчко и институција БиХ. Идеја је била да сви нивои власти потом израде своје стратешке документе који ће бити усмјерени ка реализацији поменутог оквирног документа, те да у складу са тим врше редовно праћење напретка и извјештавају у складу са заједничким методолошким смјерницама. У свим државама чланицама УН се врши редовно праћење нивоa испуњења циљева одрживог развоја те у складу с тим се израђује и Извјештај о одрживом развоју⁴, као и повремени добровољни национални извјештаји који се презентују пред Глобалном скупштином УН-а у Њујорку.

Анализирајући тренутно стање и рангирање земаља у регији према доступним и упоредивим показатељима о степену испуњености циљева одрживог развоја (графикон бр. 1), Хрватска је забиљежила најбољи укупни резултат, заузимајући 12. мјесто од 166 земаља. Босна и Херцеговина се налази на 50. мјесту, при чему је у Извјештају за 2024. годину забиљежено умјерено побољшање у односу на претходни Извјештај из 2023. године. Укупна оцјена мјери укупан напредак ка постицању свих 17 циљева одрживог развоја. Резултат се може тумачити као постотак остварења циља (Резултат од 100 означава да су сви циљеви одрживог развоја постигнути). Очекивано, најбољи резултат је забиљежен од стране земаља Скандинавије, а то су Финска, Шведска, Данска, а затим и Њемачка, Француска и Аустрија.

Графикон 1: Проценат испуњености циљева одрживог развоја

Извор: УН Извјештај о одрживом развоју⁵

2 Дирекција за економско планирање Савјета министара. 2025. www.dep.gov.ba (приступљено 01. марта 2025.г.)

3 Документ је усвојен од стране Владе Републике Српске и Федерације БиХ, као и Дистрикта Брчко БиХ, а потом и од стране Савјет министара Босне и Херцеговине у 2021. години.

4 Sustainable Development Report. 2025. Уједињене нације, <https://dashboards.sdgindex.org/> (приступљено 15.04.2025. г.)

5 Sustainable Development Report. 2025. Уједињене нације, <https://dashboards.sdgindex.org/> (приступљено 15.04.2025. г.)

3. ПРОЦЕНА СТАЊА У ПОГЛЕДУ ДОСТИЗАЊА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Глобална криза која се дешава у посљедњих неколико година (од усвајања документа Оквир за достизање циљева одрживог развоја у БиХ) је свакако допринјела да се имплементација политика у правцу одрживог развоја споро одвија. Пандемија вируса COVID-19, мигрантска криза као и рат у Украјини и др. ослабиле су буџете предвиђене за финансирање појединих активности везаних за имплементацију циљева одрживог развоја у БиХ. Посматрајући појединачне циљеве (од укупно 17 циљева) најбољирезултат је забиљежен у реализацији циља број 1 под називом „Свијет без сиромаштва“ гдје је БиХ већ испунила задату вриједност показатеља. Најнеповољније стање у погледу достизања показатеља за циљ је забиљежено у циљу број 5 под називом „Равноправност полова“ и циљу број 8 „Достојанствен рад и економски раст“. Стање показатеља по појединим циљевима се поправило у односу на претходну годину, а у неким циљевима још увијек стагнира. Свеукупна оцјена у погледу постотка испуњености циљева одрживог развоја (како је приказано на графикону број 1) за БиХ износи 74%, али уколико се упореди стање свих земаља чланица УН, БиХ се налази на 50. мјесту, што свакако није добар просјек.

4. УЛОГА ЈАВНОГ СЕКТОРА У ОСТВАРИВАЊУ ЦИЉЕВА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Јавни сектор има кључну улогу у одрживом развоју јер је одговоран за креирање и имплементацију политика које подржавају економски раст, друштвену инклузију и заштиту животне средине. Државни апарат треба да ради на стварању и одржавању амбијента који подстиче развој и добробит грађана. Добра управа, транспарентност, ефикасност и одговорност у јавном сектору су темељ одрживости. Поред тога, безбједност и владавина права требају бити осигурани како би сви грађани имали повјерење у систем и институције државе.

У наставку текста је набројано неколико главних аспеката улоге јавног сектора:

1. Креирање и имплементација политика

Државни службеници обликују и проводе стратегије усклађене с циљевима одрживог развоја. То укључује законодавне оквире, секторске политике и акционе планове који подстичу одрживе праксе.

2. Координација међу секторима

Одрживи развој захтијева интегрисан приступ. Државна служба повезује различите секторе (економију, екологију, социјалне политике) како би осигурала хармонизацију политика и избјегла конфликте интереса.

3. Транспарентност и одговорност

Ефикасна државна служба треба осигурати да се ресурси користе одговорно и да грађани имају приступ информацијама о процесима доношења одлука. Тиме се повећава повјерење јавности и смањује корупција.

4. Едукација и подизање свијести

Државни службеници имају задатак да кроз јавне кампање, обуке и информативне материјале едукују грађане и привреду о одрживим праксама.

5. *Подршка иновацијама и зеленим инвестицијама*

Кроз јавне набавке, субвенције и подстицаје, државна служба може подржати пројекте који доприносе одрживом развоју, попут обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности и циркуларне економије.

6. *Праћење и извјештавање о напретку*

Све државе чланице УН, па и БиХ имају обавезу праћења и извјештавања о напретку у остваривању циљева одрживог развоја. Дирекција за економско планирање Савјета министара БиХ је задужена за праћење кључних показатеља одрживог развоја и координацију припреме извјештаја према међународним стандардима (нпр. УН, Европске Уније), чиме се осигурава усклађеност са глобалним циљевима.

5. ИНТЕГРАЦИЈА КОНЦЕПТА ОДРЖИВОСТИ У ПРОЦЕС ДОНОШЕЊА ОДЛУКА, РАЗВОЈ ПОЛИТИКА И ПЛАНИРАЊЕ ПРОЈЕКТА УНУТАР ЈАВНИХ ИНСТИТУЦИЈА БИХ

По усвајању документа Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у БиХ започети су процеси инкорпорирања дефинисаних развојних праваца у све остале развојне и стратешке документе на свим нивоима власти у БиХ. Заједничка визија која је препозната у документу се имплементира кроз низ усвојених стратешких докумената наведених редослиједом усвајања:

Стратегија развоја Федерације БиХ (2021.)⁶;

- Стратегију развоја Дистрикта Брчко БиХ (2021.)⁷;
- Стратешки оквир институција Босне и Херцеговине (2022.)⁸;
- Стратегија развоја Републике Српске (документ у нацрту).

Поменути стратешки развојни документи се у складу са регулативама о стратешком/развојном планирању преносе и имплементирају кроз остале секторске стратегије, као иtroгодишње и годишње планове рада институција. У складу са истима се и извјештава о постигнутом напретку, и то сваке године на основу постављених показатеља напретка. У стратегијама, па и плановима рада институција и влада (Савјета министара БиХ) је видљива и спона са буџетом, тј. веза са изворима финансирања.

С обзиром на чињеницу непостојања довољних извора финансирања од стране јавних буџета у БиХ и потребе изналажења нових извора финансирања, оформљена је радна група за израду финансијског оквира за имплементацију одрживог развоја у БиХ. Документ је израђен у сарадњи институција свих нивоа власти и усвојен од стране Савјета министара БиХ 2024 године на приједлог Министарства финансија и трезора БиХ.⁹ У њему су представљене усаглашене политике и финансијски инструменти за убрзање остваривања Агенде 2030 и одрживог развоја у БиХ. Покренуте су активности на развоју нових финансијских тржишта и јавно-приватних партнерстава, Дирекција за економско плани-

6 Циљеви одрживог развоја 2025. Уједињене нације. <https://sdgs.un.org/2030agenda> (приступљено 01.04.2025. г.)

7 Федерални завод за програмирање развоја. 2024. <https://www.fzzpr.gov.ba/> (приступљено 15.04.2024. г.)

8 Дирекција за економско планирање Савјета министара. 2025. www.dep.gov.ba (приступљено 01. марта 2025. г.)

9 Документ је усвојен од стране Владе Републике Српске и Федерације БиХ, као и Дистрикта Брчко БиХ, а потом и од стране Савјет министара Босне и Херцеговине у 2021. години.

рање БиХ задужена је за координацију релевантних активности с надлежним институцијама и Развојним фондом УН-а те за извјештавање Савјета министара БиХ.

Истовремено се ради и на локализацији циљева одрживог развоја, у сарадњи са општинама и локалним заједницама јер се само локализацијом постиже правилна примјена принципа да нико не смије бити искључен.

6. ВАЖНОСТ ИНТЕГРАЦИЈЕ ОДРЖИВОСТИ У СВАКОДНЕВНЕ ПРАКСЕ ДРЖАВНИХ СЛУЖБЕНИКА И ПОДСТИЦАЊЕ ОДРЖИВОГ ПОНАШАЊА

Државни службеници поред претходно наведених аспеката (кроз јавну управу) принцип одрживости могу увести у свакодневну праксу кроз неколико кључних приступа који се односе на одрживо управљање ресурсима и кориштење транспорта, инклузивност грађана, подизање свијести, транспарентност и друго. У наставку су дати примјери за сваки:

1. Одрживо управљање ресурсима

- Смањење папирологије: Дигитализација докумената смањује потрошњу папира и енергије.
- Енергетска ефикасност: Гашење свјетла и рачунара након радног времена те кориштење ЛЕД расвјете.
- Одговорно набављање: Преферирање еколошких и локалних производа приликом набавки.
- Смањење отпада: разврставање отпада гдје је могуће, коришћење рециклираних и производа који се могу рециклирати.
- Активно учествовање у еколошким акцијама.

2. Инклузивност и партиципација грађана

- Омогућавање грађанима да учествују у креирању политика путем јавних расправа.
- Приступачност услуга за све, укључујући особе с инвалидитетом и маргинализоване групе.

3. Интеграција циљева одрживог развоја у јавне политике

- Усмјеравање политика и стратегија према циљевима Агенде 2030.
- Праћење и извјештавање о напретку у имплементацији одрживих рјешења.

4. Едукација и подизање свијести

- Организација обука о одрживом развоју унутар институција.
- Промовисање еколошких и друштвено одговорних иницијатива међу запосленима.
- Промовисати одрживост кроз разговор са породицом и пријатељима.

5. Одрживи транспорт и мобилност

- Подстицање кориштења јавног превоза, бицикала и електричних возила.
- Увођење опција рада од куће када је то могуће ради смањења саобраћајног загађења.

7. ЗАКЉУЧАК

Државна служба није само регулатор већ и покретач одрживог развоја. Ефикасност, транспарентност и иновативност јавног сектора (и државних службеника уопште) директно утичу на способност друштва да постигне дугорочну одрживост.

Имплементацијом наведених конкретних приступа може се значајно допринијети одрживом развоју и истовремено унаприједити ефикасност и транспарентност рада државне управе.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Дирекција за економско планирање БиХ, 2021, „Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини“
2. Дирекција за економско планирање БиХ, 2023, „Добровољни извјештај Босне и Херцеговине о провођењу Агенде 2030 и циљева одрживог развоја“
3. Министарство финансија и трезора БиХ, 2024, Финансијски оквир за имплементацију одрживог развоја у БиХ
4. DASHBOARDS, 2025, UN, <https://dashboards.sdgindex.org/rankings> (приступљено марта 2025)
5. UNSTATS, UN, 2025, <https://unstats.un.org/sdgs/dataportal/countryprofiles/> (приступљено марта 2025)
6. Zamisli 2030, 2025, UNDP, <https://zamisli2030.ba/bs/biznis-lideri-odrzivog-razvoja-2023/> (приступљено марта 2025)